

**STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
CENTRUM FÖR EUROPASTUDIER (CES)**

EU:s OCH SVERIGES SOCIALPOLITISKA FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL FÖREBYGGANDET AV TERRORISM

En kvalitativ studie av strategidokument

Författare: Maja-Louisa Gramson

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2020
Handledare:	Ann-Kristin Jonasson

Abstract

Radicalization is one of the major problems of our time. If it is not prevented, extremism can turn into terrorism which is a threat of the democracy. Previous research shows that social policy approaches are important for successful counter-terrorism work. Research also shows that too little focus on social problems can lead to increased radicalization. The question is to which extent Sweden's and the EU's strategy documents are characterized by a social policy approach to terrorism?

The purpose of this work is to examine to which extent the EU and Sweden are characterized by social policy approaches in their strategy documents against terrorism studied in accordance with Moghaddam's staircase model.

In order to achieve the purpose, a selection of strategy documents from the EU and Sweden is analyzed through the staircase model. Moghaddam explains the radicalization process through six steps to the final step, "terrorism". By applying the model to the strategy documents, the aim is to analyze to which extent the EU's and Sweden's strategies are related to socio – political approaches in their strategy documents against terrorism in relation to Moghaddam's theory.

The results from the analysis show that Sweden's strategies are based on “promote”, “prevent” and “discourage”. EU strategies are based on “prediction”, “prevention”, “protection” and “reaction”. The strategies aim to counteract push factors such as social exclusion. According to Moghaddam's first step in the model, push factors affect pre-radicalization, which must be prevented on time.

The first steps during a radicalization process are crucial for how the problem is to be solved through different strategies. The EU's and Sweden's social-political approach is to promote education, knowledge and critical thinking and offer young people support and security. The higher up an individual moves in the staircase model, the more difficult it becomes to apply strategies that work.

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2020
Handledare:	Ann-Kristin Jonasson Våldsbejakande extremism, Radikalisering, Terrorism, Rekrytering, Förebyggande arbete, Strategi, Europaparlamentet, Kommissionen, Rådet, Regeringen, Säkerhetspolitiskt,
Nyckelord:	Socialpolitiskt, Moghaddams trappstegsmodell
Antal ord:	12128

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte	3
2. Teori och tidigare forskning	4
2.1 Socialpolitiska förhållningssätt	4
2.2 Moghaddams modell (trappstegsmodellen)	8
2.3 Analysram	9
2.4 Operationalisering av trappstegsmodellen	10
2.5 Preciserade frågor	13
3. Metod och material	14
3.1 Metod	14
3.1.1 Kvalitativ textanalys	14
3.1.2 Analysprocessen	16
3.1.3 Kvalitativ kvalitetsbedömning	17
3.1.4 Validitet och reliabilitet	18
3.2 Material	19
3.2.1 Urval av institutioner	19
3.2.2 Urval av dokument	20
3.2.3 Strategidokument	22
4. Resultat	23
4.1 I vilken utsträckning präglas Sveriges strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?	23
4.2 I vilken utsträckning präglas EU:s strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?	29
4.3 Finns det någon skillnad i vilken utsträckning EU:s respektive Sveriges strategidokument präglas av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?	33
5. Analys	34
6. Diskussion	41
7. Slutsats	42
Referenslista	45

1. Inledning

Radikaliseringen och rekryteringen av människor till våldsbejakande organisationer är ett av samtidens internationella problem (*Inkster, 2010*). Enligt en rapport från Statens offentliga utredningar kan radikaliseringen leda till våldsbejakande extremism vilket i senare skede kan utvecklas till terrorhot (SOU 2017:67). Medlemmar i våldsbejakande organisationer respekterar inte demokratin, mänskliga rättigheter eller rådande lagar (Regeringskansliet, 2014).

Politiska och religiösa handlingar med våldsutövande strategier för att uppnå ideologiska mål är ett hot mot demokratins viktigaste grunder (SOU 2017:67). Demokrati står för allas rätt att uttrycka sina politiska och religiösa åsikter (inom lagens ramar). Ett demokratiskt samhälle grundas även på idén om alla människors lika rättigheter samt skyldigheter.

Både Sverige och EU strävar efter en tryggare Europeisk Union genom att skydda medborgarna samt försvara demokratins grunder mot våldsbejakande extremism och terrorism (Rådet, 2017). Sverige är medlem i EU sedan år 1995 och deltar i arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism (Kommissionen, 2020). Sverige är inte längre ett neutralt land (däremot alliansfritt) och har närvaro i olika konflikter. Inblandningen kan enligt en del forskare leda till att landet blir en måltavla för extremister (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2015). Sveriges medlemskap i EU innebär ett ansvar för att bidra till EU:s inre säkerhet. Ett säkrare Europa i allmänhet är en förutsättning till utökad nationell säkerhet för medlemsländerna (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2021).

Enligt Säkerhetspolisen har hotet från extremistiska miljöer ökat i Europa (Säkerhetspolisen, 2019). Både EU:s institutioner och Sveriges regering upprättar strategidokument för att förebygga radikaliserings och terrorism (Inrikesministeriet, u.å.).

Forskningen visar att socialpolitiska angreppssätt är nödvändiga och viktiga för att kunna lyckas med det förebyggande arbetet mot terrorism (Flyghed, 2005). Socialpolitik är direkta eller indirekta åtgärder för att stärka samt förbättra medborgarnas sociala säkerhet och välfärd (Nationalencyklopedin, u.å.).

Flera forskare menar att för lite fokus på socialpolitiska angreppssätt kan bidra till ökad radikaliseringsprocesser vilket i sin tur ökar risken för terrorism (Flyghed, 2005). Forskaren Arun Kundnani menar exempelvis att stigmatisering och utanförskap i samhället är exempel på sociala problem vilket kan bidra till radikaliseringsprocesser (Kundnani, 2012).

Tidigare forskning visar att socialpolitiska angreppssätt är en viktig förutsättning för att ett förebyggande arbete mot terrorism ska kunna lyckas. Samtidigt har EU och Sverige målet att förhindra samt motverka terrorism. I och med att det socialpolitiska angreppssättet anses viktigt enligt forskningen är det av vetenskapligt intresse och viktigt att undersöka i vilken utsträckning EU:s respektive Sveriges strategidokument mot terrorism präglas av ett socialpolitiskt angreppssätt. Studiens övergripande frågeställning är:

”I vilken utsträckning präglas EU:s respektive Sveriges strategidokument av ett socialpolitiskt angreppssätt mot terrorism?”

Enligt forskaren Fathali Moghaddam är förståelsen kring radikaliseringsprocesser grunden till att kunna förebygga och motverka terrorism. Han menar också att själva radikaliseringsprocessen är grundproblemet till terrorism. När socialpolitiska åtgärder inte tillämpas på sociala problem finns en tydlig risk för radikaliseringsprocesser enligt flera forskare (Moghaddam, 2005; Flyghed, 2005).

Forskare varnar för att alltför få sociala åtgärder riktas mot själva radikaliseringsprocessen. Utanförskap ökar exempelvis risken för att utsatta ungdomar lättare kan rekryteras samt radikaliseraras av olika extremistiska grupper (Neumann, 2013).

EU och Sverige är två centrala aktörer inom det förebyggande arbetet mot terrorism. Strategierna avspeglar om åtgärderna bygger på den typ av tänkande som uppkommer i radikaliseringsforskningen. Det är givet att EU och Sverige arbetar på olika nivåer och att kompetensfördelningen och ansvarsområdet skiljer sig åt mellan aktörerna. Radikaliseringsprocesser är ett problem som kräver förebyggande strategier både på EU-nivå och nationell nivå. Forskning visar att själva radikaliseringsprocessen är grundproblemet till uppkomsten av terrorism. För att kunna motverka radikaliseringsprocesser och terrorism behövs mer fokus på socialpolitiska angreppssätt i det förebyggande arbetet.

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka i vilken utsträckning EU respektive Sverige präglas av socialpolitiska angreppssätt i sina strategidokument mot terrorism studerat i enlighet med Moghaddam´s trappstegsmodell.

Trappstegsmodellen kommer vara studiens teoretiska analysverktyg. Moghaddam visar teoretiskt hur en radikaliseringsprocess ser ut fram till ”terrorism” utifrån sociala aspekter samt problem i ett samhälle. Sociala problem kan leda till att utsatta personer lättare kan radikaliserar och dras in i våldsbejakande grupper.

I kapitel 2 kommer tidigare forskning om socialpolitiska åtgärder mot radikaliserar att redovisas. Kapitlet börjar med att ta upp tidigare forskning om socialpolitiska förhållningssätt. Sedan presenteras en analysram utifrån teorin om Moghaddam´s modell (trappstegsmodellen) vilket visar hur en radikaliseringsprocess ser ut. Slutligen kommer en operationalisering av trappstegsmodellen och utifrån detta kan studiens preciserade frågeställning presenteras.

2. Teori och tidigare forskning

I kapitel 2 kommer teori och tidigare forskning att redovisas med fokus på socialpolitiska förhållningssätt. Sen presenteras en analysram samt Moghaddam's modell, en operationalisering av modellen och slutligen presenteras studiens preciserade frågor.

2.1 Socialpolitiska förhållningssätt

Socialpolitik är direkta eller indirekta åtgärder för att förbättra välfärden samt lösa och förebygga sociala problem (Nationalencyklopedin, u.å.). Socialpolitiken handlar om hur välfärdssystemet och hur olika socialpolitiska insatser påverkar välfärden och individers välbefinnande. Insatserna syftar till att säkra medborgarnas sociala säkerhet, utbildning samt socialt skydd (Dean, 2007).

Teoretiskt sett visar forskningen att radikaliseringsprocesser är grunden till att kunna förstå, motverka samt förhindra radikalisering och terrorism. Förståelsen kring själva radikaliseringsprocessen är grundstenen till upprättandet samt utvecklandet av förebyggande preventionsmetoder (Borum, 2011).

Neumann menar att forskningen bör vara mer fokuserad på hur radikaliseringsprocesser uppstår. Radikalering är en process genom vilket människor blir extremister. Genom att förstå hur radikaliseringsprocesser fungerar kan bättre åtgärder upprättas (Neumann, 2013).

Tidigare forskning betonar även vikten av att fler forskare samt myndigheter måste rikta mer resurser och fokus på sociala aspekter kopplade till radikalism. Magnus Ranstorp menar att större fokus bör ges åt orsakerna till våldsbejakande extremism vilket oftast är sociala problem. Sociokulturell marginalisering och arbetslöshet ökar känslan av upprördhet, vilket kan vara en riskfaktor (Ranstorp, 2010).

Stigmatisering och utanförskap är ett socialt problem vilket inte kan lösas utan socialpolitiska strategier. Problemet är att om socialpolitiska strategier inte används i tillräcklig utsträckning försvåras förebyggandet av sociala problem vilket i många fall är grundorsaken till radikalisering. Social oro och spänningar i samhället ökar risken för att motivera icke-våldsamma extremister att ta till våld. Utvecklingen kan då snabbt gå från att individen

sitter hemma med sina extrema åsikter till att hen ansluter sig till likasinnade men våldsamma extremister ute i samhället (Neumann, 2013).

Moghaddams trappstegsmodell (vilket tas upp i nästa kapitel) visar en tydlig koppling mellan individens utsatta sociala position och risken för radikaliserings (Moghaddam, 2005).

Forskning visar att unga och marginaliserade personer löper större risk att dras in i extremistiska grupper för att kunna uppnå en social status. Förklaringen enligt vissa forskare är att unga utsatta personer som lever i utanförskap oftast letar efter samhörighet vilket många grupper lockar med (McCauley & Moskalenko, 2012).

Clark McCauley och Sophia Moskalenko betonar också vikten av att uppmärksamma orsakerna till radikalism. Forskarna delar upp termen radikaliserings i två olika sektioner: *individuell och gruppradikaliserings*. Individuell radikaliserings sker genom att individen radikaliserats utifrån ilska och missnöje över upplevda orättvisor. En ”ensamvarg” är ett exempel på självradikaliserings. Processen uppstår när personen identifierar sig med extrema grupper genom att inkludera både politiskt och personligt missnöje (McCauley & Moskalenko, 2012).

Grupptillhörigheten i förhållande till radikaliserings är ofta förekommande i tidigare forskning. Politisk övertygelse och ideologisk rationalitet är några utav förklaringarna till våldsbejakande gruppers ageranden. Personer ansluter sig till andra människor med gemensamma fiender. Gruppdynamiken leder till att våldsutövningen uppfyller en funktion och sammanhåller gruppen för att kunna uppnå politiska resultat. En individ radikaliserats och begår politiskt motiverade brott först när personen har trätt in i den extrema miljön (Brå, 2009).

Vänsterextremister i Västtyskland och Italien har flera gemensamma faktorer med terrorgruppen Al-Qaida. Studier från 2004 har visat att förutom politiska och religiösa övertygelser var ”personliga kopplingar” en viktig roll för gruppidentiteten. Gruppmedlemmarna förstärkte varandras och sina egna extrema övertygelser (Neumann, 2013).

Utsatta och osäkra ungdomar riskerar att dras in i våldsamma radikala grupper under sitt identitetssökande. Ungdomar i riskzonen är viktiga att fånga upp i ett tidigt stadium samt erbjuda en bättre samhörighetskänsla genom inkludering och aktiviteter (Brå, 2009).

Magnus Ranstorp menar att dagens kunskap om radikalism och terrorism inte är tillräcklig och hinner inte ikapp samtidens nya utmaningar. Enligt Ranstorp måste EU samt Sverige förbättra kunskapen om radikaliserings och rekrytering. För att kunna motverka radikaliserings måste kunskapen om orsakerna till problemet lyftas fram i första hand (Ranstorp, 2010).

Ranstorp har flera gånger riktat kritik mot Sveriges strategier för förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Han menar att Sverige inte är tillräckligt förberett för eventuella angrepp från extremistiska grupper på grund av att grundorsakerna inte har tagits på större allvar. Han är också kritisk till att Sverige inte ägnar större uppmärksamhet kring ämnet extremism (Ranstorp, 2010).

För att kunna förebygga rekrytering och radikalism måste sociala problem som exempelvis utanförskap förebyggas. Ranstorp lyfter fram Rogelio Alonsos forskning om Spaniens förebyggande åtgärder mot radikaliserings som ett exempel på vad Sverige skulle kunna ta efter för att bryta den onda cirkeln. Myndigheterna i Spanien har exempelvis uppmuntrat till interkulturell dialog för att minska utanförskapet och bidra till mer inkludering (Ranstorp, 2010).

Radikaliserings är ett politiskt och socialt fenomen vilket främjas av media och säkerhetstjänster enligt Andrew Hoskins. Han menar även att arbetet mot radikaliserings övergår till att svartmåla unga muslimer i samhället som fientliga istället för att belysa problemets verklighet vilket är kulturella splittringar vilket drabbar olika samhällen idag (McCauley & Moskalenko, 2012).

Forskningen visar även en oro över att dagens radikaliserings sker allt mer digitalt. Enligt Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) ökar internetbaserad rekrytering samt radikaliserings. Extremistiska forum på internet möjliggör och stärker avvikande övertygelser samt skapar miljöer med (i vanliga fall oacceptabla) åsikter. Enligt forskningen är förövarna oftast ”offline” och anonyma i verkligheten men är aktiva på internet genom att sprida radikala åsikter i olika diskussionsgrupper eller andra typer av sociala medier (Brynielsson et al., 2013).

I dagens samhälle är terrorhotet från självgående, radikala ensamvargar högt. Förmågan att stoppa liknande individer innan en terrorhandling begås är begränsad eftersom traditionella brottsförebyggande metoder har svårt att upptäcka radikaliseringsprocesser i tid (Ibid).

Radikaliseringen på internet i dagens samhälle har ökat. Idag sprids propaganda, trosuppfattningar, åsikter och information smidigt vilket påverkar fler individer. Internet innehåller en stor mängd information och en del av den sprids också genom sociala medier vilket är en plattform där många ungdomar och unga vuxna vistas dagligen.

År 2011 grundades nätverket RAN (Radicalisation Awareness Network) för medlemsländerna i EU. RAN arbetar med att förhindra radikaliserings men också med att avradikalisera samt integrera människor tillbaka in i samhället igen. Nätverket består av exempelvis lärare, poliser och socialarbetare som arbetar med att förhindra samt motverka radikaliserings. Förebyggandet av våldsbejakande extremism kräver fler åtgärder utöver övervakning. Förebyggandet av radikaliserings ingår i den europeiska säkerhetsagendan mot extremism och terrorism (European Commission, u.å.).

2.2 Moghaddams modell (trappstegsmodellen)

Första steget i trappstegsmodellen tar upp psykologiska tolkningar av materiella förhållanden och ett ökat missnöje med samhället. Individens materiella förhållanden, resurser, upplevelse av orättvisa, motivation att förbättra sin situation och tillfredsställa sin identitet bidrar till att individen är redo att gå till nästa steg (Moghaddam, 2005).

Andra steget består av individens upplevda möjligheter till personlig rörlighet, förbättring av livssituationen och upplevd rättvisa. Om en individ i tidigt stadium upplever en oförmåga att påverka beslutsprocesser i samhället och har misslyckade försök till social rörlighet, kommer individen försöka förbättra situationen genom andra tillvägagångssätt. Då är personen redo att gå ännu längre (Ibid).

Tredje steget handlar om förskjutningen av aggression. Individens ilska riktas mot (enligt personen) ansvariga personer för individens självupplevda dåliga situation (Ibid).

På det fjärde steget träder personen in i terroristgruppen och engageras i gruppens moraliska resonemang. Människor rekryteras till våldsbejakande extrema grupper för att uppnå känslan av tillhörighet. Retoriken i våldsbejakande grupper består av att kategorisera människor utifrån ”vi” och ”dem”. Detta leder till en devalvering av andra grupper av människor vilket liknar en avhumanisering (Ibid).

Femte steget fördjupar retoriken och tankesättet av ”vi och ”dem” och terroristorganisationen anses vara allt mer legitim (Ibid).

I det sjätte och sista steget har personen radikaliserats till en extrem punkt. Individen distanseras från alla andra människor förutom gruppen. Föraktet och hatet är så starkt att personen är redo och villig att skada samt döda andra människor.

2.3 Analysram

Studiens fokus är att studera i vilken utsträckning EU samt Sverige förhåller sig till socialpolitiska angreppssätt i sina strategidokument mot terrorism i förhållande till Moghaddams modell (trappstegsmodellen).

Trappstegsmodellen är en grundläggande förklaringsmodell för radikaliseringsprocesser. Förklaringsmodellen har använts i EU-projekt om att förebygga extremism (Moghaddam, 2005). Modellen används inom flera områden t.ex. inom psykologin för att kunna förklara radikaliseringsprocessen hos en individ men också av statliga aktörer för att kunna utforma strategier för ett förebyggande arbete. Sveriges statliga utredning om våldsbejakande extremism i Sverige (SOU: 2017, s.229) refererar bland annat till Moghaddams modell.

EU:s strategier (*förutse, förhindra, skydda, reagera*) och Sveriges strategier (*främja, förebygga, förhindra*) är framtagna för att förhindra att radikalisering uppstår och utvecklas vidare till terrorism (Nationell strategi, 2016/12:44), (COM, 2020: 795). EU och Sverige arbetar också fram strategier för situationer då personer redan är radikaliserade och med att avradikalisera redan radikaliserade människor. Frågan är i vilken utsträckning strategierna använder socialpolitiska angreppssätt för att kunna förhindra en radikaliseringsprocess.

För att kunna undersöka i vilken utsträckning aktörerna (EU & Sverige) använder sig av socialpolitiska angreppssätt i sina strategier kommer Moghaddams trappstegsmodell vara studiens analysverktyg. Trappstegsmodellens olika ”stadier” kommer att appliceras på varje strategi för att kunna se i vilken utsträckning strategierna kan anses följa modellen.

Moghaddam menar att radikaliseringsprocessen kan delas in i fyra olika faser:

förradikalisering, identifikation/konvertering, indoktrinering och handling (Moghaddam, 2005).

Första fasen kan bestå av olika push-faktorer vilket kan leda till att radikaliseringsprocessen inleds. Politiska och sociala faktorer är två exempel på bidragande faktorer. Under den andra

fasen, identifikationsfasen, antar personen en radikal ideologi med våldsbejakande element. Under denna fas ökar kontakten med likasinnade och isoleringen från omvärlden.

I indoktrineringsfasen, den tredje fasen, kan individen bli en fullvärdig medlem. I slutfasen, ”handling”, kan personen utföra illegala handlingar.

Vägen till terrorism beskrivs även genom en illustration av en trappa med sexsteg. Varje trappsteg i modellen har syftet att förklara och illustrera individens väg från radikaliserings till terrorism. För varje ”trappsteg” uppåt begränsas individens alternativ till att återvända till steg ett. När individen fortsätter uppåt i trappan till terrorism kommer valet ”terrorhandlingar” bli allt mer relevanta som åtgärder tills terrorismen i sista skedet anses vara en enda lösning.

Genom att applicera varje trappsteg i modellen på strategierna möjliggörs en analys av hur applicerbart teorin om radikaliseringsprocesser är på strategiernas åtgärder. Analysen kommer också kunna visa om strategierna har tillräckligt med socialpolitiska utgångspunkter för att kunna förhindra samt motverka varje ”fas” i en radikaliseringsprocess vilket illustreras i Moghaddams teori.

2.4 Operationalisering av trappstegsmodellen

Moghaddam´s trappstegsmodell visar teoretiskt hur en radikaliseringsprocess fram till terrorism ser ut vilket måste överföras på ”verkligheten” för att kunna förstå i vilken utsträckning strategierna kan anses följa modellen. Modellen är ett användbart analysverktyg för att kunna visa i vilken utsträckning EU:s samt Sveriges strategier använder sig av socialpolitiska förhållningssätt i strategidokumentet, vilket är en förutsättning för att kunna förebygga radikalism och terrorism enligt forskningen.

Både tidigare forskning och Moghaddam visar hur viktig förståelsen kring själva radikaliseringsprocessen är för att förhindra terrorism. Trappstegsmodellens olika ”faser” visar teoretiskt hur mycket allvarigare situationen blir för varje steg och vad exempelvis myndigheter måste beakta i ett förebyggande arbete mot radikaliserings och terrorism.

Trappstegsmodellens olika ”faser” är teoretiska indikationer på vad som behövs för att kunna förhindra radikalism och terrorism. För att kunna undersöka i vilken utsträckning EU samt Sverige förhåller sig socialpolitiskt i sina strategidokument måste modellens olika ”faser” kopplas till strategierna. Genom att koppla ”faserna” till strategidokumenterna är det möjligt att undersöka om strategidokumenterna har samma eller liknande resonemang som trappstegsmodellen. Ett liknande resonemang är en indikation på att strategin förhåller sig till ett socialpolitiskt angreppssätt utifrån radikaliserings teorin.

Ett exempel på modellens första faser/ trappsteg (1 & 2) är att personens sociala situation i form av utanförskap och arbetslöshet riskerar att skapa ilska och frustration. Utifrån modellens första steg är det läge att undersöka hur EU och Sverige hanterar liknande sociala problem.

För att motverka exempelvis utanförskap vilket är ett socialt problem, väljer regeringen att främja kunskap och gemenskap i skolan. Strategin ser till att ungdomar får utbildning vilket stärker ett kritiskt tänkande. En samhörighetskänsla med andra elever i en trygg miljö minskar risken för att utsatta ungdomar ska rekryteras av extremistiska grupper.

EU:s institutioner satsar på att utbilda mer personal för att motverka extremism, radikalisering och terrorism. Stödet från en vuxen har betydelse för att kunna förhindra eventuella risker bland ungdomarna.

Fas 4 och 5 i modellen visar exempelvis vilka effekter en radikaliseringsprocess kan leda till om faserna i processen inte motverkas eller förhindras i tid. Redan radikaliserade personer är en säkerhetsrisk och en social risk. Extremister försöker rekrytera och radikalisera nya människor vilket bidrar till fler problem.

Både EU och Sverige har strategier för att avradikalisera och socialisera tillbaka människor i samhället igen. Avradikaliseringen är en nödvändig socialpolitisk åtgärd för att radikaliserade personer ska kunna bli delaktiga medborgare vilket är en viktig aspekt för både säkerheten och social inkludering i samhället.

Analysschema 1.

Analysschema (1) vilket redovisas nedanför är tomt och kommer att användas för att kunna summera upp samt förtydliga resultatet av analysen.

Efter att strategidokumenterna från EU och Sverige har analyserats utifrån Moghaddam's trappstegsmodell kommer analysenschema att fyllas i och redovisas i resultatkapitlet. Första analysenschema (2) kommer att redovisa resultatet från Sveriges strategidokument och andra analysenschema (3) kommer att redovisa resultatet från EU:s strategidokument.

I vänstra kolumnen under rubriken "trappstegsmodellens olika steg" presenteras stegen ur Moghaddam's trappstegsmodell vilket är studiens teoretiska analysverktyg. Modellens olika trappsteg kommer att appliceras på strategidokumenterna under analyseringen för att undersöka om ett liknande resonemang som i steg 1 exempelvis "förekommer i stor utsträckning" eller "förekommer i mindre utsträckning".

		Strategier	
	Trappstegsmodellens olika steg	Förekommer i stor utsträckning	Förekommer i mindre utsträckning
1	Materiella förhållanden, missnöje mot samhället, upplevelse av orättvisa.		
2	Personlig samt social rörlighet och förbättring av livssituationen.		
3	Förskjutningen av aggression.		
4	Inträde i terroristgruppen samt engageras i gruppens moraliska resonemang.		

5	Retoriken och tankesättet kring ”vi och ”dem” fördjupas.		
6	Personen har radikaliserats till en extrem punkt. Redo att skada andra människor.		

2.5 Preciserade frågor

För att kunna analysera studiens utvalda strategidokument kommer tre preciserade frågor att ställas till texterna:

1. I vilken utsträckning präglas Sveriges strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?
2. I vilken utsträckning präglas EU:s strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?
3. Finns det någon skillnad i vilken utsträckning EU:s respektive Sveriges strategidokument präglas av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?

3. Metod och material

I kapitel 3 kommer uppsatsens valda metod att redovisas samt diskuteras. Efteråt presenteras analysprocessen och slutligen kommer uppsatsens validitet och reliabilitet att diskuteras. I nästa avsnitt (material) diskuteras val av institutioner och urval av strategidokument. Därefter presenteras studiens valda strategidokument från EU och Sverige.

3.1 Metod

3.1.1 Kvalitativ textanalys

Uppsatsen utgår från en kvalitativ textanalys. Metoden är även lämplig för att kunna besvara studiens preciserade frågeställningar.

En kvalitativ textanalys är användbar för att kunna analysera olika texter och fånga in centrala delar i en text. Kvalitativ textanalys utförs genom att analysera och ta ut väsentligt innehåll genom noggrann läsning av textens olika delar, helhet och kontext (*Esaiasson & Gilljam, 2012 s.210*). Genom att analysera studiens utvalda strategidokument möjliggörs en förståelse kring i vilken utsträckning EU och Sverige använder sig av socialpolitiska angreppssätt i sina strategidokument mot terrorism.

En kvantitativ textanalys är inte användbar för att metoden kvantifierar, det vill säga räknar förekomsten av vissa företeelser i en text vilket inte är användbart för studien. I en kvalitativ textanalys däremot räknas ingenting (*Bergstörn & Boreus, 2017, s.50-51*).

Kvalitativ textanalys har två huvudtyper av textanalytiska frågeställningar: ”systematisera” och ”kritiskt granska”. Varje textanalytisk frågeställning innehåller tre olika grenar. *Systematiserade undersökningar* syftar till att klargöra tankestrukturer, ordna logiskt eller klassificera innehållet i olika texter. *Kritiskt granskande undersökningar* är ute efter att kritiskt granska en text genom t.ex. ide-kritik, ideologi-kritik eller diskursanalys (*Esaiasson, 2012, s.210-211*).

I studien kommer en systematiserande undersökning genomföras genom att klassificera innehållet i strategidokumentet. Genom en systematiserande undersökning och klassificering av textens innehåll blir det möjligt att se i vilken utsträckning EU:s samt Sveriges strategier förhåller sig till socialpolitiska angreppssätt i förhållande till trappstegsmodellen.

Studiens allmänna frågeställning måste konkretiseras till ett antal preciserade frågor vilket ska ställas till textmaterialet. Svaret på frågorna utgör lösningen på forskningsproblemet. De preciserade frågorna som ställs till texterna utgör byggstenarna i studiens analysredskap (Esaiasson & Gilljam, s.210, 215, 2012).

För att kunna analysera strategidokumentet kommer Moghaddam's trappstegsmodell att appliceras. Modellen är studiens analysverktyg och visar teoretiskt hur en radikaliseringsprocess fram till terrorism ser ut. Modellen ger en orientering kring hur olika "faser" påverkar radikaliseringsprocessen.

När studiens preciserade frågor har formulerats återstår beslutet hur svaren på frågorna ska organiseras. I denna studie kommer förhandsdefinierade kategorier att användas, med vilket menas att en preciserad fråga kommer att ställas till textmaterialet i analysdelen.

En nackdel med förhandsdefinierade kategorier är att en del av det analytiska arbetet sker i ett tidigt stadium under undersökningen vilket kräver mer förarbete (Esaiasson & Gilljam, s.216, 217, 2012).

3.1.2 Analysprocessen

EU:s och Sveriges utvalda strategidokument kommer att analyseras i relation till varje fas i Moghaddam's trappstegsmodell, genom att modellen kommer appliceras på strategierna. Trappstegsmodellens sex trappsteg innehåller förklaringar om hur och varför människor agerar på ett specifikt sätt utifrån varje "fas" under en radikaliseringsprocess. Kriterierna för att kunna dra en slutsats och svara på studiens frågeställning är att försöka hitta i vilken utsträckning det finns spår efter Moghaddam's resonemang kring radikalisering i strategidokumentet. Vilken typ av resonemang uppkommer i strategidokumentet? Uppkommer samma resonemang kring radikalisering i strategidokumentet som i trappstegsmodellen?

Strategiernas tillvägagångssätt visar om EU respektive Sverige har utgått från radikaliseringsforskningen teoretiskt genom att upprätta socialpolitiska strategier vilket ringar in samt motverkar uppkomsten av radikalism.

Moghaddams trappstegsmodell är studiens analysverktyg och "karta". Modellen visar teoretiskt hur en radikaliseringsprocess ser ut vilket är en nödvändig grund för att kunna motverka samt förhindra terrorism. Moghaddam menar exempelvis att under identifikationsfasen är identifieringen med en grupp viktig. Utsatta ungdomar löper större risk att rekryteras av en extremistisk grupp under denna fas. Frågan är då om EU och Sverige har upprättat socialpolitiska strategier som erbjuder ungdomar samhörighet och trygghet för att minska risken att ungdomar söker gemenskap på annat sätt.

3.1.3 Kvalitativ kvalitetsbedömning

I denna studie används två analys-scheman i slutet av resultatavsnittet för att kunna summera upp samt redovisa resultatet från analysen av EU:s respektive Sveriges strategidokument. Analys-schema (2) redovisar resultatet från Sverige och analys-schema (3) redovisar resultatet från EU.

I föregående kapitel förklarades hur själva analysprocessen kommer att genomföras med hjälp av Moghaddam´s modell. I detta avsnitt förklaras hur varje analys-schema kommer att användas samt hur kriterierna för slutsatsdragning ser ut.

I analys-schemat illustreras trappstegsmodellens sex steg med kort sammanfattning av det mest centrala ur varje steg. I den högra kolumnen inuti varje schema finns en uppdelning/gradering; ”*förekommer i stor utsträckning*” eller ”*förekommer i mindre utsträckning*”.

”*Förekommer i stor utsträckning*” betyder att strategidokumentet tar upp en typ av resonemang eller tänkande som även uppkommer i trappstegsmodellen. Ett exempel är att enligt Moghaddam´s första steg (1) ges sociala aspekter en central och avgörande roll. För att kunna sätta ett kryss (x) under ”*förekommer i stor utsträckning*” i linje med steg 1 i modellen måste strategidokumentet innehålla ett brett resonemang kring sociala problem och att sociala aspekter ges en avgörande ”tyngd” i upprättandet av åtgärder mot problemet.

Om strategidokumentet inte lägger ett stort fokus kring exempelvis sociala problem sätts krysset under ”*förekommer i mindre utsträckning*” i linje med första steget i modellen. Detta betyder inte att sociala aspekter inte tas upp överhuvudtaget utan resonemanget kring ämnet i det dokumentet ges inte stor vikt.

Uppgiften blir att undersöka om strategidokumentet tar upp ett liknande eller samma resonemang kring exempelvis ”utanförskap” samt ”sociala problem” vilket enligt trappstegsmodellens första steg är ett avgörande steg för hur en radikaliseringsprocess kommer utvecklas.

3.1.4 Validitet och reliabilitet

God validitet beror på om mätmetoden i en studie mäter fenomenet som den är avsedd att mäta. I en kvalitativ undersökning handlar validiteten om huruvida undersökningen har genomförts för att kunna besvara studiens specifika fråga (Bergström & Boreús, s.41, 2012).

Studiens strategidokument har samlats in och bearbetats på ett systematiskt sätt. Sökningen efter strategidokument genomfördes systematiskt och strategiskt via EU:s och regeringens databaser med offentliga handlingar och dokument. Strategidokumenterna valdes efter tillgänglighet samt relevans för studiens syfte.

När varje strategi appliceras på trappstegsmodellen är kriteriet att se om åtgärderna i strategidokumenterna har samma argumentation samt förhållningssätt som modellen. Trappstegsmodellen grundas på radikaliserings teorin vilket är en förutsättning och viktig utgångspunkt för att kunna upprätta användbara strategier. Några kriterier för slutsatsdragning var att exempelvis undersöka på vilket sätt EU:s och Sveriges strategier argumenterade kring sociala push-faktorer samt betydelsen av samhörighet, vilket är två viktiga punkter enligt Moghaddams radikaliserings teori.

God reliabilitet i en undersökning avgörs genom hur noggrant undersökningen har genomförts. I textanalyser är tolkningsaspekten en reliabilitetsfråga. Om olika personer utför samma undersökning igen och kommer fram till samma resultat är intersubjektiviteten god. Om en person får samma resultat vid samma sorts analys av samma material vid olika tidpunkter är intersubjektiviteten god (Bergström & Boreus, s.42-43, 2012).

God reliabilitet innebär att studien kan utföras igen av en annan person och att denne kommer fram till samma resultat (Ibid). Studiens valda strategidokument är från Europaparlamentet, regeringen, kommissionen samt rådet. Studiens valda strategidokument är offentliga handlingar och finns tillgängliga för allmänheten vilket möjliggör tillgängligheten till samma material. Strategidokumenterna innehåller fasta strategier och åtgärder men strategidokumenterna kan förnyas genom åren, vilket riskerar att utmynna i andra resultat och slutsatser om nyare dokument används.

Utifrån tolkningsaspekten tolkas strategidokumentet utifrån trappstegsmodellen vilket har fasta teorier att utgå ifrån. Under analyseringsprocessen av strategidokumentet krävs objektivitet för att kunna säkra reliabiliteten (Bergström & Boreus, s.50, 2012).

3.2 Material

3.2.1 Urval av institutioner

Både EU:s institutioner och Sveriges regering upprättar strategidokument mot radikalism och terrorism. Institutionernas framtagning av specifika åtgärder är avgörande för hur problemet med radikaliserings och terrorism kommer att förebyggas samt motverkas.

Sveriges regering är en viktig aktör på grund av sin beslutfattande roll samt inflytande på både nationell och EU-nivå. Regeringen arbetar med att komma med förslag på lagförändringar och påverka utvecklingen i samhället. Regeringens nationella strategier mot terrorism har betydelse för Sveriges och EU:s säkerhet och därför har regeringen en viktig roll i det förebyggande arbetet (Regeringskansliet, u.å).

I studien valdes också EU:s institutioner: kommissionen, Europaparlamentet och rådet. Institutionernas strategier har en viktig roll i det förebyggande arbetet mot terrorism vilket påverkar EU:s inre och medlemsländernas säkerhet. EU:s institutioner samarbetar kring upprättandet av strategidokument mot radikaliserings och terrorism (Europeiska Unionen, 2020).

Europaparlamentet stiftar EU-lagar efter kommissionens förslag. Kommissionen föreslår nya lagar och strategier vilket Europaparlamentet och rådet sedan beslutar om. Europeiska rådet är en också en viktig aktör eftersom institutionen fastställer EU:s politiska riktlinjer och prioriteringar. Rådet antar regler och förordningar om åtgärder i olika frågor, samt hanterar komplicerade och känsliga frågor vilka inte kan lösas på en lägre mellanstatlig nivå (Europeiska Unionen, 2020).

En annan uppgift rådet har är fastställandet av EU:s gemensamma utrikes och-säkerhetspolitik. Europeiska rådet kan ge uppdrag till kommissionen att lägga fram ett förslag för en specifik fråga (Europeiska Unionen, 2020).

3.2.2 Urval av dokument

I uppsatsen används totalt åtta strategidokument från Europaparlamentet, Rådet, Kommissionen och Sveriges regerings strategidokument. Sveriges regering har givit den Nationella Samordnaren i uppdrag att upprätta strategier mot terrorism. Samordnarens första strategidokument som skapades 2014 (2014/15:144) är grunden till alla efterkommande strategidokument genom åren. Dokumentet (2014/15:144) presenterar Sveriges grundläggande strategier: *främja, förebygga och förhindra*.

Strategidokumenten från regeringen (2016/12:44) och (2015/15:146) grundas på dokumentet från 2014 men är nyare upplagor. Resterande dokument utgår från strategierna 2016 och 2014 men diskuterar tillvägagångssätten ur ett mer generellt perspektiv och hur arbetet ska förbättras samt utvecklas.

Strategidokument (2020) 795 från kommissionen är EU:s nyaste strategidokument och bygger på EU:s fyra grundpelare: *förutse, förhindra, skydda och reagera*. Strategin från 2020 tar upp nya strategier men grundas egentligen på strategierna (kommissionen, 2013: 941), (Europaparlamentet, 2015: 2063) och (rådet, 2017:10384).

Sökandet efter dokument genomfördes på regeringens och Europeiska Unionens officiella hemsidor. Regeringens hemsida innehåller databaser med flera offentliga dokument. Europeiska Unionens (europa.eu) officiella hemsida har också en databas med flera offentliga dokument från EU:s institutioner.

Urvalet av strategidokument genomfördes genom att undersöka tillgängligheten av relevant material under fliken ”handlingar och publikationer” och därefter ”officiella handlingar”. I databasen finns möjligheten att välja institution, typ av handling, år och ämnesområde. Urvalet gick ut på att leta strategiskt efter strategidokument vilket betyder att dokumenten valdes efter studiens valda tidsram och ämnesområde.

Tidsramen sattes mellan åren 2013 till 2020 vilket betyder att urvalet gick ut på att söka efter strategidokument mellan dessa år. Förklaringen till studiens valda tidsram är att både EU och Sverige har flera strategidokument vilket kräver en strategisk avgränsning. Tidsramen behövs för att det är tidsmässigt omöjligt att ta del av alla strategidokument från alla år. Ett annat argument är att studiens valda strategidokument fortfarande är relevanta idag.

Valet av ”nyare” dokument beror på att strategidokument kan förändras och förnyas med åren vilket betyder att nyare strategidokument innehåller förnyad information.

Ett större urval av strategidokument från olika institutioner möjliggör en bredare möjlighet för jämförelser vilket är anledningen till att studien består av åtta strategidokument.

3.2.3 Strategidokument

Från regeringen:

Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism, 2014/15:144

Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism, 2014/15:146

Skr.2015/15:146. Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism.

Nationell strategi mot våldsbejakande extremism, 2016/12:44

Från EU:

COM (2013) 941 Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response

Prevention of radicalisation and recruitment of European citizens by terrorist organisations 2015/2063

Council Conclusions on EU External Action on Counter-terrorism, 2017/10384:17

COM (2020) 795. A Counter-terrorism agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond.

4. Resultat

I kapitel 4 kommer resultatet från analysen av strategidokumentet att redovisas. Resultatdelen är strukturerad efter två specificerade analysfrågor vilka har ställts till textmaterialet.

Resultatdelen är uppdelad i kategori "Sverige" och "EU" för att läsaren ska kunna orientera sig lättare. Ett analyschema för "Sverige" kommer att redovisas i slutet av 4.1 och ett för EU i slutet av 4.2. Svaren på frågorna kommer att besvaras samt analyseras i nästa kapitel.

4.1 I vilken utsträckning präglas Sveriges strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam's trappstegsmodell?

Sveriges strategier

Sveriges regering har tagit fram ett antal nationella strategier genom en nationell samordnare för att värna vår demokrati mot våldsbejakande extremism. Den nationella samordnaren har uppdraget från regeringen att utveckla en nationell strategi mot våldsbejakande extremism. Strategin innehåller tre strategiområden: *främjande, förebyggande och förhindrande*. I samordnaren presenteras lokala och nationella strategier för ett förebyggande arbete (2016/12:44).

Det främjande steget

I "*Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism*" (2016/12:44) och i "*Den svenska strategin mot terrorism*" (2014/15:146) framställs landets centrala strategier. Det *främjande* steget i strategin handlar om att stärka utvecklingen av sociala färdigheter, kritiskt tänkande och kunskap. Skolan arbetar med inkludering, tillit och kan motverka att ungdomar dras in i våldsbejakande extremistiska miljöer. Ett främjande arbete är en del av skolans, fritidsverksamheternas och föreningarnas dagliga arbete. Genom att utföra ett främjande arbete i ett tidigt stadium med barn och ungdomar skapas en grund för att kunna stärka demokratins motståndskraft mot våldsbejakande extremism. Främjande arbete hjälper också barn och ungdomar att få en tryggare uppväxt (2016/12:44), (2014/15:146).

Goda relationer mellan offentliga institutioner och civilsamhället bidrar till ett mer aktivt medborgarskap och delaktighet i samhället. Målet är att främja demokratiska värderingar i skolan, olika organisationer och trossamfund. Närvaro och social aktivitet är grunden för en social sammanhållning vilket kan minska och motverka polarisering (2016/12:44).

Det förebyggande steget

Det *förebyggande* steget i strategin riktas mot grupper och individer som är mottagliga för rekrytering till våldsbejakande extremism. Åtgärderna i strategin riktas mot grupper och individer i riskmiljöer och med tecken på riskbeteenden vilket kan leda till våldsbejakande extremism. Skolor och organisationer har uppgiften att upptäcka förändringar och oroväckande signaler på att en individ är på väg in i en våldsbejakande extremistisk miljö. Förebyggandet i skolor t.ex. går ut på att uppmärksamma, upptäcka, genomföra samtal och försöka förebygga. Även rådgivande samtal och stöd måste erbjudas till drabbade familjer (Ibid).

Det förhindrande steget

Det *förhindrande* steget riktas in på åtgärder mot individer inom våldsbejakande extremistiska miljöer samt anhöriga till individerna. Anhöriga har en viktig roll inom det förhindrande steget i strategin genom att samarbeta med myndigheter. Arbetet kräver även en samverkan på ett övergripande nivå genom nära samverkan mellan rättsvårdande myndigheter och kommuner genom informationsutbyte. Kommunerna har en central roll i avhopparverksamheten på den förhindrande nivån. Människor behöver erbjudas en alternativ livsstil och underlätta utträdet från extrema miljöer (Ibid).

Nationella samordnaren (2016/12:44) betonar vikten av att upprätta fler strategier för att förebygga sociala problem vilket kan leda till radikaliserings. Nationella samordnarens strategier ringar in problematiken med att barn och ungdomar från socialt utsatta områden och med instabila familjeförhållanden löper större risk för att rekryteras samt radikaliseras av våldsbejakande organisationer.

Unga personer riskerar att bli radikaliserade på grund av brist på inkludering, tillit, trygghet och kunskap. Det förebyggande arbetet i strategin visar att riskmiljöer kan leda till rekrytering och radikalisering. Det förhindrande arbetet indikerar att det finns ett bristande samarbete och kommunikation mellan drabbade familjer och myndigheter vilket leder till att pågående radikaliseringsprocesser inte kan förhindras i tid och vissa individer lyckas genomföra ett terrorattentat innan myndigheter hinner agera (2014/15:144), (2014/15:146).

Problemet kring radikalisering är ett samhälleligt, kunskaps- och integrationsproblem vilket kräver både främjande, förebyggande och förhindrande strategier. Arbetet måste ske på både nationell- och kommunal nivå. Kommunerna har en viktig roll inom det förebyggande arbetet genom att upprätta egna samordnare mot våldsbejakande extremism och se till att viktig information sprids till alla regioner i kommuner (2015/15:146).

Kommunerna ska tillsammans med organisationer i civilsamhället stödja anhöriga, öka möjligheten för uthållighet och långsiktighet i ett utträde ur extrema miljöer. Forskningen och kunskaperna kring ämnet radikalism och extremism måste vidareutvecklas. Kunskapen underlättar förebyggande arbeten och ökar medvetenheten kring problemet (Ibid).

I strategierna från Nationella samordnaren antas att kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter, kommuner och landsting är nödvändiga åtgärder. Flera strategier understryker behovet av ett förbättrat samarbete mellan skolan, fritidsverksamheter och myndigheter. Fritidsledare, lärare och socialtjänsten har nära kontakt med ungdomar och är en viktig resurs för ett förebyggande arbete. Personalen i skolan måste erbjudas bredare utbildningar och kunskap om våldsbejakande extremism för att kunna *upptäcka*, *bemöta* och *motverka* våldsbejakande retorik bland ungdomar (2014/15:144).

Flera strategier tar även upp behovet av ett stärkt samarbete mellan olika kommuner. Problemet är att alla kommuner har inte tillräckligt med resurser för att kunna använda alla strategier eller samarbeta med andra kommuner (2015/15:146).

Skolan och fritidsgårdar är viktiga mötesplatser där ungdomar kan mötas, ta del av kunskap, lära sig kritiskt tänkande. Personalen har i uppdrag att *identifiera* samt *upptäcka* orostecken bland ungdomarna. Nationella Samordnarens strategier är att stärka skolans och fritidsorganisationers förebyggande roll genom att se till att fler pedagoger är på plats för att kunna upptäcka oroväckande signaler (2016/12:44). Problematiken är att våldsbejakande

extremister hittar ständigt nya sätt att rekrytera och radikaliserar unga personer i takt med globaliseringen och datoriseringen (Ibid).

I takt med dagens datorisering har hotet från ”webbextremism” ökat. Hotet från radikalisering via nätet är ett problem vilket leder till att dagens strategier inte är tillräckliga för att motverka radikalisering (2016/12:44).

Summering av resultatet från Sveriges strategidokument

Analysschemat (vilket visas nedanför) visualiserar resultatet från analysen av Sveriges strategidokument utifrån trappstegsmodellen. Sveriges strategidokument analyserades i relation till varje steg i trappstegsmodellen, genom att varje trappsteg applicerades på strategierna.

Steg 1

Analysen visar att resonemanget från *steg 1* i trappstegsmodellen *förekommer i stor utsträckning* i Sveriges strategidokument. Sociala problem är exempel på push-faktorer vilket kan leda till förradikalisering enligt Moghaddam. Sveriges *främjande* strategier sätter stort fokus på sociala problem i form av t.ex. utanförskap. Strategierna försöker *främja* skolans roll, sociala färdigheter, kunskap, kritiskt tänkande samt inkludering för att kunna förhindra en förradikalisering.

Steg 2

Resonemanget från *steg 2* i trappstegsmodellen *förekommer i stor utsträckning* i strategidokumentet. Chansen till personlig utveckling, förmågan och möjligheten till förändring i livet är viktigt enligt Moghaddam vilket även lyfts upp i Sveriges strategier. En *främjande* strategi är att anordna olika kommunala aktiviteter för ungdomar, vilket syftar till att bidra till mer inkludering och möjlighet för personlig utveckling.

Steg 3

Steg 3 förekommer också i *stor utsträckning* i Sveriges strategidokument. Under detta steget börjar individen rikta sin ilska utåt. Strategiernas *förebyggande* åtgärder går ut på att ”fånga in” individer med riskbeteenden.

Steg 4

Fjärde steget *förekommer i stor utsträckning* i strategidokumenterna. Personen har trätt in i terrorgruppen och anammat gruppens moraliska resonemang. I detta trappsteg är förhindrande åtgärder fortfarande aktuella. Samordnarens strategier tog upp flera *förhindrande* åtgärder vilket innefattar stödsamtal för både radikaliserade personer och för drabbade familjer.

Steg 5

Det femte steget i trappstegsmodellen *förekommer i stor utsträckning* i strategidokumenterna. Retoriken kring ”vi” och ”dem” fördjupas enligt Moghaddam. Här är åsikter och värderingar i centrum i både modellen och strategiernas *förebyggande* åtgärder. Stödsamtal och hjälp till avradikalisering syftar till att leda in personen på rätt väg. Individens extrema ideologiska åsikter kan vara svåra att ändra på men kan förhindras från att gå över till extrema fysiska handlingar.

Steg 6

Sista steget i modellen förekommer i stor utsträckning i strategidokumenterna. Individen är nu extremt radikaliserad och är redo för ”handling”. Sveriges strategier satsar på avhoppningsprogram.

Analyschema 2.

		Sveriges strategier	
		Förekommer i stor utsträckning	Förekommer i mindre utsträckning
1	Materiella förhållanden, missnöje mot samhället, upplevelse av orättvisa.	x	
2	Personlig samt social rörlighet och förbättring av livssituationen.	x	
3	Förskjutningen av aggression.	x	
4	Inträde i terroristgruppen samt engageras i gruppens moraliska resonemang.	x	
5	Retoriken och tankesättet kring ”vi och ”dem” fördjupas.	x	
6	Personen har radikaliserats till en extrem punkt. Redo att skada andra människor.	x	

4.2 I vilken utsträckning präglas EU:s strategidokument mot terrorism av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?

EU:s strategier

Rådet har tagit fram en ny samordnare (COM, 2020: 795) vilket grundas på EU:s fyra pelare i terroristbekämpning: *förutspå /förutse, förhindra, skydda* och *reagera*. Pelarna representerar EU:s strategier för ett förebyggande arbete mot radikaliseringsprocesser och terrorism.

Första pelaren

Första pelaren ”*förutspå/förutse*” lyfter fram att EU måste bli bättre på att förutspå nya och befintliga hot i Europa. Informationsutbyte och samarbete behövs på flera nivåer för att kunna upprätta en hotbedömning vilket är grunden för terrorismbekämpningen (Ibid).

Genom att förutspå eventuella attentat stärks Europas beredskap och hotbedömningar kan utformas vilket leder till en utformad terrorismbekämpning. EU uppmuntrar till fler riskbedömningar samt sakkunnigbedömningar (Ibid). Kommissionen föreslår istället lite mer socialpolitiska förhållningssätt för att kunna ”förutse” en eventuell risk. Förslaget är att EU ska satsa på fler ”*front line workers*” vilket syftar på socialarbetare, lärare, poliser m.fl. Syftet är att människor utbildade inom extremism ska kunna ”fånga upp” människor (på ett socialpolitiskt sätt) i riskzonen innan en radikaliseringsprocess inleds (COM, 2013: 941).

Andra pelaren

Andra pelaren syftar till att ”*förhindra*” att attacker överhuvudtaget inträffar. För att kunna förhindra terrorism måste radikaliseringsprocesser och extremistiska ideologier motarbetas. Det förhindrande arbetet måste genomföras innan radikaliseringsprocessens början och innan extremistiska ideologier hinner få fäste. Rådet menar att strategin ska genomföras genom att klargöra att respekten för den europeiska livsstilen, demokratiska värderingar etc inte är frivilliga värden utan obligatoriska. Andra pelaren tar även upp att EU satsar mer på att stödja lokala aktörer för att kunna förebygga och förhindra radikaliseringsprocesser (Ibid).

Tredje pelaren

Tredje pelaren kallas för ”skydda” och syftar på att försvara EU-medborgarna, offentliga platser och infrastrukturen. Genom att skydda infrastrukturen och säkerställa offentliga platser mot eventuella attacker skyddas även medborgarna. Skyddande åtgärder innefattar även att förbättra samt stärka EU:s yttre gränser mot yttre hot. Skyddet ska uppnås genom att förbättra och uppgradera EU:s informationssystem. Strategin innefattar även ökade och förstärkta kontroller vid EU:s yttre gränser. Förstärkning av EU:s gränser anses nödvändigt för att förhindra en säkerhetsbrist när utländska terroriststridande återvänder (Ibid).

Fjärde pelaren

Pelare fyra syftar på att ”reagera” när attacker inträffar. EU vill stärka den ”rättsliga ramen” kring terrorbrott för att kunna ställa förövarna inför rätta. Offren behöver även utökat och garanterat stöd samt skydd vid en eventuell attack (Ibid).

Slutsatsen i (COM, 2020: 795) är att ett samarbete internationellt samt mellan medlemsländerna är nödvändigt för att kunna underlätta och främja kapaciteten inom EU:s fyra pelare. Främjande arbeten inom EU:s fyra pelare leder till ökad säkerhet inom EU (Ibid).

Strategidokumentet (COM, 2020: 795) och (COM, 2013: 941) tar även upp behovet av att öka förståelsen kring radikaliserings och grundorsakerna till problemet. Kommissionen stödjer medlemsstaternas arbete för integration och social inkludering. Social exkludering, diskriminering och marginalisering riskerar att stärka sårbarheten bland utsatta människor och stärka sårbarheten för radikala idéer. Lokala förebyggande samordnare får stöd genom nätverket för kunskapsspridning om radikaliserings.

Kommissionen fick i uppdrag att ta fram konkreta förslag för genomförandet av strategierna mot grundorsakerna till terrorism (Rådet 2017:10384). Det främjande arbetet sker genom att erbjuda ungdomar i riskzonen olika möjligheter inom t.ex. utbildning och ungdomsaktiviteter. Detta kan bidra till att förebygga radikaliserings. Kommissionen har exempelvis upprättat en

handlingsplan mot rasism: ”*En jämlikhetsunion: EU:s handlingsplan mot rasism 2020-2025 (COM(2020)565)*”.

Kommissionen tar upp i strategin (COM, 2013: 941) att utbildning är en viktig förebyggande strategi för att kunna utveckla ungdomarnas kritiska tänkande i ett tidigt stadium. EU stödjer olika projekt i medlemsländerna för att utbilda unga om mediakunskap och källkritik (COM, 2013: 941).

EU:s strategi för att motverka radikaliserings och terrorism är att skapa ett internationellt samarbete genom ”International Center of Excellence for countering violent extremism”. Samarbetet kommer innefatta ett internationellt utbildningsprogram för att dela sektorsspecifika färdigheter och kunskap med partnerländer (Ibid).

Strategidokumentet (COM, 2020: 795) tog upp att Covid-19 pandemin har påverkat EU:s förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism negativt. Pandemins effekter har resulterat till fler datoriserade hot i samband med att allt fler människor sitter isolerade hemma framför datorn.

Analyschema 3.

	Trappstegsmodellens olika steg	EU:s strategier	
		Förekommer i stor utsträckning	Förekommer i mindre utsträckning
1	Materiella förhållanden, missnöje mot samhället, upplevelse av orättvisa.		x
2	Personlig samt social rörlighet och förbättring av livssituationen.		x
3	Förskjutningen av aggression.		x
4	Inträde i terroristgruppen samt engageras i gruppens moraliska resonemang.	x	
5	Retoriken och tankesättet kring ”vi och ”dem” fördjupas.	x	
6	Personen har radikaliserats till en extrem punkt. Redo att skada andra människor.	x	

Summering av resultatet från EU:s strategidokument

Analysen visar att resonemanget från *steg 1* i trappstegsmodellen *förekommer i mindre utsträckning* i EU:s strategidokument. Resonemanget kring negativa push-faktorer förekommer inte i lika stor utsträckning i EU:s strategier. Informationsutbyte och hotbedömningar är centrala åtgärder. ”Front line workers” har ambitionen att fungera som ett socialpolitiskt tillvägagångssätt men huruvida socialpolitisk strategi är omdiskuterat.

Steg 2 i modellen förekommer också i mindre utsträckning i strategierna. Grundvärderingar anses viktiga enligt strategidokumentet. ”Respekten för den europeiska livsstilen” har en

främjande ambition men utifrån trappstegsmodellen hjälper inte denna strategi personens sociala rörlighet.

Steg 3 förekommer i mindre utsträckning. I strategierna ligger fokus på att skydda mot eventuella hot genom gränskontroller snarare än att arbeta kring individens problem med aggression och frustration.

Steg 4, 5 och 6 förekommer i större utsträckning i strategierna och kan även slås ihop i samband med analyseringen. EU satsar på flera ”exitprogram” och ”avhoppprogram” för att försöka socialisera tillbaka människor samt förhindra att andra människor radikaliserar.

4.3 Finns det någon skillnad i vilken utsträckning EU:s respektive Sveriges strategidokument präglas av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam´s trappstegsmodell?

I analyschema (2) och analyschema (3) på föregående sidor illustrerades resultatet från Sverige och EU. Tabell (2) visar att Sveriges strategidokument präglas i större utsträckning av socialpolitiska angreppssätt när dokumenten analyserades med hjälp av modellen. Samtidigt visar tabell (3) att EU:s strategidokument präglas i mindre utsträckning.

Sveriges strategier vill förebygga sociala problem, brist på inkludering och utanförskap genom att främja skolans arbete kring ökad kunskap, kritiskt tänkande och samhörighet (2014/15:144) och (2014/15:146).

EU:s strategier vill istället förutspå eventuella hot mot EU för att kunna förebygga attentat. Hotbedömningar samt riskbedömningar är i centrum för att kunna förebygga terrorism. ”Front line workers” används för att ”fånga upp” människor i riskzonen (COM, 2013: 941).

EU satsar på olika ”exitprogram” och avhoppprogram för att hjälpa människor att avradikaliserar.

Sveriges sista strategi ”förebygga” satsar också på avhoppprogram.

5. Analys

Kapitel 5 kommer inledas med en analys av resultatet från Sveriges och EU:s strategidokument.

Sverige

Nationella samordnarens strategier (*främja, förebygga, förhindra*) visade flera gemensamma punkter med trappstegsmodellen. Samordnaren tar upp att utanförskap, sociala problem, kunskaps- och integrationsproblem är några bidragande faktorer till radikalism (Samordnaren, 2016/12:44).

Sociala faktorer

Första steget i trappstegsmodellen visar individens ökade missnöje, upplevd orättvisa och vilja att förbättra sin situation. Individen i första stadiet känner ett utanförskap och vill oftast agera genom att förflytta sig till steg två. Under det andra steget upplever individen möjligheten att förbättra livssituationen genom social rörlighet.

Resonemanget från steg 1 och 2 i trappstegsmodellen förekommer i stor utsträckning i strategierna (2016/12:44) och (2014/15:146). Modellens första steg (1 & 2) visar även en del av orsakerna till varför vissa unga väljer att ansluta sig till våldsbejakande grupper.

Samordnarens första steg i strategin kan kopplas till trappstegsmodellens första steg i processen till terrorism. Strategins *främjande* steg avgör grunden för hur ungdomar i liknande svåra livssituationer kommer kunna få hjälp och riskerar i större utsträckning att dras in i extremistiska grupper (2016/12:44). Moghaddam kallar första fasen i trappstegsmodellen för ”*förradikalisering*”. Första fasen påverkas av ”push-faktorer” exempelvis sociala problem (Moghaddam, 2005).

Det främjande arbetet har syftet att leda till goda relationer mellan offentliga institutioner och civilsamhället. Genom kunskap och goda relationer till samhället ökar delaktigheten bland medborgare. Människor som inte är delaktiga i samhället riskerar att hamna i ett utanförskap vilket kan leda till samhällsproblem.

Sociala problem i form av sociokulturell marginalisering, arbetslöshet och utanförskap är några exempel på grundorsaker till att unga personer rekryteras och radikaliseras (Ranstorp, 2010), (McCauley & Moskalenko, 2012). Resonemanget kring det främjande arbetet i strategidokumentet (Samordnaren, 2016/12:44) och (Samordnaren 2014/15:146) genomsyrades mestadels av hur negativa push-faktorer borde förebyggas. Trots att Sveriges strategidokument inte använde begreppet ”push-faktorer” blev det tydligt att innebörden i strategierna var snarlika med Moghaddams resonemang kring samma begrepp.

För att kunna motverka förradikaliseringen vill Nationella Samordnaren satsa på skolan för att kunna säkra en trygg plats för alla elever. I skolan ska ungdomarna kunna känna samhörighet, trygghet och stöd. Skolan har en central roll att se till att eleverna lär sig att kritiskt granska information samt att hantera källkritik. Regeringens strategier kring att främja kritiskt tänkande, kunskap och ökad inkludering kan kopplas till steg 1 och 2 i trappstegsmodellen. Skolans centrala roll i det främjande arbetet är avgörande för hur utsatta ungdomar berörs av omgivningen och riskerar att dras in i en förradikalisering vilket kräver åtgärder i ett tidigt stadium.

Förskjutning av aggression

Om ett främjande arbete misslyckas kan individen gå över till steg 3 och 4 i trappstegsmodellen. Under tredje steget startar en förskjutning av aggression och en ilska riktad mot en specifik grupp. Personen befinner sig fortfarande i en identifikationsfas utifrån Moghaddams modell vilket gör personen mottaglig för rekrytering.

Resultatet visade att resonemanget från steg 3 och 4 i modellen förekommer i stor utsträckning i den förebyggande strategin.

Det *förebyggande* steget inom Samordnarens strategi kan kopplas till steg 3 i trappstegsmodellen. Orsaken är att individer med aggression och ilska är mer mottagliga för rekrytering till våldsbejakande extremism. Individer i riskmiljöer kan leda till att ilskan övergår till våldsamma beteenden och kan utvecklas ytterligare om problemet inte hanteras i tid. Skolor och organisationer har en viktig roll genom att upptäcka oroväckande signaler och

kunna motverka och samtala kring oroväckande beteenden. Familjen är också viktig för att kunna uppmärksamma förändrade beteenden.

För att kunna förhindra att individens ilska och frustration utvecklas måste förebyggande åtgärder vidtas. Skolan har i uppgift att uppmärksamma personer i ”riskzonen” för rekrytering och radikaliserings. Skolorna ska *larma, övervaka och leta efter tecken* men även erbjuda rådgivande samtal och stöd för elever samt föräldrar.

Identifikation

I stegen 4, 5 i trappstegsmodellen blir situationen allvarligare. Under fjärde steget i modellen träder personen in i terroristgruppen samt engageras i gruppens resonemang. I femte steget fördjupas retoriken ”vi” och ”dem”. Under stegen 4 och 5 sker fasen *identifikation* och *indoktrinering* vilket menas med att personen träder in i gruppen, anammar värderingar, identifierar sig med medlemmarna samt ideologin och blir till slut en fullständig medlem. Fasen (4 och 5) kan kopplas till strategins förebyggande åtgärder. För att förhindra samt förebygga att ideologiska åsikter ska gå över till fysiska handlingar vill regeringen satsa mer på undervisning, kritiskt tänkande och olika stöd för ungdomar samt familj.

Resonemanget i steg 4 och 5 i modellen förekommer i stor utsträckning i den förebyggande- samt förhindrande strategin. Även föregående steg 3 kan kopplas in i detta resonemang. Personens aggression (steg 3) leder till att personen börjar dras till grupperingar med samma resonemang och upplevda missnöje (steg 4). Personen börjar interagera med människor med samma tankesätt vilket förstärker radikala samt extremistiska värderingar (steg 5). För att kunna bryta denna onda cirkel erbjuds en alternativ gemenskap genom t.ex. skolan.

Slutfasen ”handling”

Slutligen i steg 6 har radikaliseringsprocessen nått fram till en extrem punkt vilket betyder att individen är redo att skada, döda andra människor och kan även begå ett terroristattentat. Resultatet visade att resonemanget från det sista steget i modellen förekommer i stor utsträckning i Sveriges sista strategi ”förhindra”.

Moghddams sista tre steg är ett exempel på när en radikaliseringsprocess har gått för långt. Under sista stadiet i modellen (steg 6) är personen redo för ”handling” vilket kan kopplas till regeringens sista strategi. Regeringens sista steg i strategin är ”*förhindrande*” och riktas mot redan radikaliserade människor inom våldsbejakande miljöer. Strategin har syftet att avradikalisera människor genom avhoppprogram och försiktigt försöka socialisera tillbaka människorna in i samhället igen.

Flera kommuner i Sverige har utvecklat avhoppprogram för att avradikalisera och försöka socialisera tillbaka människor i samhället igen. Strategin anses viktig i och med att fler människor måste få hjälp att lämna våldsbejakande extrema miljöer. Avhoppare är användbara för framtida forskning om radikalism och extremism.

EU

Moghddams modell kan också appliceras på EU:s strategier vilket grundas på fyra pelare mot terrorism: *förutse, förhindra, skydda* och *reagera*.

Förutse och förhindra

Steg 1 och 2 i trappstegsmodellen kan kopplas till EU:s två första strategier: *förutse* och *förhindra*. För att förhindra en ”förradikalisering” väljer EU att *förutse* eller ”*förutspå*” eventuella hot i Europa genom t.ex. informationsutbyte samt samarbete mellan medlemsländer och myndigheter för att kunna upprätta hotbedömningar.

EU:s andra pelare ”*förhindra*” har syftet att se till att attacker aldrig ska inträffa. För att lyckas med strategin måste själva radikaliserings- och extremistiska ideologier stoppas. Ökad kunskap om demokratiska värderingar och respekt för europeisk livsstil bland medborgarna har syftet att förhindra radikalism. Kommissionen främjar arbetet kring att öka förståelsen kring radikaliserings- och stödjer medlemsstaternas arbete för integration samt social inkludering.

Kommissionen och rådet har också startat EU-program där ungdomar i riskzonen får stöd i form av utbildning och aktiviteter. Kommissionen arbetar även med frågor kring rasism och

kunskapen om demokratiska rättigheter samt skyldigheter. Acceptans och respekt är en viktig grund för att motverka splittrade samhällen vilket i vanliga fall kan leda till missnöje och ilska.

Enligt Moghddam är de första stegen (1, 2) i trappstegsmodellen avgörande för hur risken för radikaliserings och anammandet av våldsbejakande ideologier kommer att utvecklas. Samtidigt visar resultatet att resonemanget från modellens första steg inte förekommer i lika stor utsträckning i strategidokumentet. Att "förutspå hot" genom hotbedömningar är inte en socialpolitisk åtgärd. EU vill exempelvis satsa på skolans främjande arbeten men resonemangen från trappstegsmodellen som t.ex. utanförskap, mariella förhållanden och sociala problem diskuteras inte i lika stor utsträckning som i Sveriges strategier.

Skydda

Under steg 3 i modellen övergår personens ilska och frustration till aggression. Risken finns att personen väljer att ta till våld. EU:s tredje strategi "skydda" kan kopplas till det tredje steget. När ett förebyggande arbete inte har lyckats i ett tidigare stadium utvecklas eventuella risker till eventuella hot. För att skydda EU:s gränser mot yttre hot måste gränskontrollerna förstärkas och uppgradera EU:s informationssystem. Det tredje steget innehåller inga socialpolitiska angreppssätt vilket resulterar i att resonemanget i detta steg förekommer i mindre utsträckning inom EU:s fjärde pelare mot terrorism.

Reagera

Under steg 4, 5 och 6 har individen redan radikaliserats och anammat en våldsbejakande retorik. Resonemanget i modellens sista steg förekommer i en stor utsträckning i EU:s sista pelare/strategi mot terrorism.

Problematiken med återvändande krigare från krigszoner kan kopplas till trappstegsmodellens sista steg. För att förhindra att radikaliserade personer ska utgöra säkerhetshot vill EU satsa på avhoppningsprogram. Medlemsländerna har ansvaret att själva genomföra liknande program men EU vill satsa på ett större program för alla medlemsländer. EU samarbetar med RAN (Radicalisation Awareness Network) vilket är ett nätverk av akademiker och politiska beslutsfattare. Syftet är att utbyta kunskap och metoder för att förebygga och motverka

våldsbejakande extremism. RAN stödjer och hjälper medlemsländerna med avhoppningsprogram och av radikaliserings (COM (2013) 941).

Kommissionen föreslår om en "Multi-agency metod" vilket innebär ett samspel mellan statliga och icke-statliga aktörer som får uppgiften att utforma "exitstrategier". Kommissionen kommer stödja medlemsländerna i deras "exitstrategier" i form av EU-omfattande workshops där olika program för avradikalisering utformas (Ibid).

Sista strategin i EU:s pelare "reagera" tar även upp att den rättsliga ramen behöver stärkas för att kunna döma terrorister på ett smidigare sätt. Fler direktiv mot skjutvapen, finansiering av terrorism och penningtvätt är nödvändiga för ett förebyggande arbete.

Begreppet "webbextremism" är ett allt mer förekommande i både strategidokumentet och i tidigare forskning. Propagandan sprids snabbare och förövarna hittar ständigt nya sätt att dölja extremistiska hemsidor från myndigheterna. Enligt Europol måste strategierna för ett förebyggande arbete mot databaserade hot utvecklas och förnyas. Europol arbetar med datoriserade analyser av information från medlemsstaternas databaser. Forskningsinstitutet beskriver exempelvis att fler webbanalyser behövs för att motverka radikaliserings och rekrytering av unga på internet. Problematiken kring hanteringen av sekretessbelagd information kan skapa problem och försvåra arbetet. Samma gäller utbytet av information mellan medlemsländerna i och med att alla nationella myndigheter inte är villiga att ge ut sekretessbelagd information.

En av kommissionens föreslagna strategier är att utveckla innovativa "online-motberättelser" genom att tidigare terrorister och offer för terrorism får berätta sin historia. En rapport ska sen utarbetas till kommissionen för att kunna mäta och utvärdera effekterna. Syftet med liknande inspelade videoklipp är att ungdomar i riskzonen ska stöta på "motberättelser" och inte extremistisk propaganda på internet (COM (2013) 941).

EU står inför nya utmaningar i samband med Covid-19 pandemins effekter.

Strategidokumentet från (COM (2020) 795) varnar för att pandemins effekter har lett till ökade datoriserade hot i samband med att allt fler människor sitter isolerade hemma framför datorn. Covid-19 är ett bevis på att drastiska händelser och förändringar kan leda till att vissa strategier inte fungerar. Regeringens strategier om att Sverige måste stärka skolans handlingskraft genom att se till att pedagogerna är utbildade i att upptäcka oroväckande

signaler blir verkningslösa när flera elever sitter hemma. Risken att ungdomar i riskzonen dras in i våldsbejakande organisationer ökar i och med att ingen vuxen är i närheten för att kunna upptäcka något. Samordnaren understryker vikten av föräldrarnas medverkan men familjer ser olika ut och inte alla föräldrar har översyn över vad deras barn tittar på på internet. Utifrån trappstegsmodellen är det under det här stadiet som unga personer i riskzonen kan rekryteras och radikaliseras genom t.ex. propagandafilmer.

Detta kan också kopplas till trappstegsmodellens första steg. Ungdomar i riskzonen kan falla offer för propaganda på internet i samband med att allt fler elever studerar hemifrån och inga vuxna finns i närheten som har översyn. Det är under det här stadiet unga personer i riskzonen kan rekryteras och radikaliseras genom t.ex. propagandafilmer på internet.

Resultatet visar att Sveriges och EU:s strategidokument präglas i olika utsträckningar av socialpolitiska angreppssätt utifrån Moghaddam's trappstegsmodell.

Skillnaden är att Sveriges strategier präglas i större utsträckning av socialpolitiska angreppssätt. Analysschema (2) visar exempelvis att Sveriges strategier präglas i stor utsträckning av ett liknande resonemang som framgår i trappstegsmodellen.

EU:s strategier präglas i mindre utsträckning av ett socialpolitiskt angreppssätt.

Analysschema (3) visar exempelvis att resonemanget i EU:s strategier inte bygger på resonemanget som framkommer i steg (1, 2 & 3). Istället präglades strategierna i stor utsträckning av resonemanget som framkommer i modellens sista steg (4,5 & 6).

EU använder socialpolitiska angreppssätt men i mindre utsträckning.

6. Diskussion

I nästan all tidigare forskning kopplas sociala problem till radikaliseringsprocessen och vikten av att både myndigheter och forskare bör fokusera mer på ämnet radikalisering och orsakerna till problemet.

Resultatet visar att EU och Sverige inte förhåller sig till socialpolitiska angreppssätt i lika stor utsträckning. För att främja mer samhörighet och inkludering vilket är viktigt enligt Moghaddam satsar Sveriges regering på skolans roll. Rådet och kommissionen har startat olika EU-program för att främja ungdomars deltagande i aktiviteter samt deltagande i skolan.

Strategin *förutse/förhindra* (COM, 2020:795) har ett mer säkerhetspolitiskt tillvägagångssätt i grunden jämfört med regeringens strategier. EU:s institutioner har kunskapsfrämjande strategier vilket har ett socialpolitiskt förhållningssätt men förhåller sig ändå inte till det i lika stor utsträckning som regeringens strategier. Sverige har ett betydligt tydligare socialpolitiskt förhållningssätt utifrån trappstegsmodellen.

Moghaddams trappstegsmodell visar tydligt att första trappsteget har en avgörande betydelse för hur en förradikalisering kommer att utvecklas. Sveriges strategier (*främja, förebygga, förhindra*) och EU:s strategier (*förutse, förhindra, skydda, reagera*) visar hur viktigt och avgörande olika strategier är under det första steget i en radikaliseringsprocess men i olika utsträckningar. För varje steg/stadie i en radikaliseringsprocess försvåras det förebyggande arbetet och strategierna blir svårare att tillämpa.

Modellen har mottagit en del kritik i och med att metoden anses ”simplifiera” radikaliseringsprocessen. Kritiken tar även upp att modellen inte förklarar processens hastighet samt varför individer går från en fas till en annan (Justitiedepartementet, 2014).

Modellen har kunnat appliceras på strategidokumentet för att se hur EU och Sverige agerar för att exempelvis förhindra negativa ”push-faktorer” vilket leder till nästa nivå i en radikaliseringsprocess.

Ökad radikalisering på internet och Covid-19 pandemins effekter skapar problem för förebyggande socialpolitiska angreppssätt. När skolor har stängt på grund av pandemin sitter många ungdomar själva framför datorn. Utifrån trappstegsmodellen är det under det här stadiet unga personer i riskzonen kan rekryteras och radikaliseras genom t.ex. propagandafilmer på internet.

7. Slutsats

I kapitel 7 besvaras studiens övergripande forskningsfråga, en sammanfattning kommer utföras samt en slutsats kommer dras.

Regeringens strategier är att *främja, förebygga* och *förhindra*. EU:s strategier grundas i fyra pelare: *förutse, förhindra, skydda* och *reagera*. Tidigare forskning visar att för att kunna förhindra samt förebygga våldsbejakande extremism och terrorism måste själva radikaliseringsprocessen motverkas. Teoretiskt sätt visar Moghaddam i trappstegsmodellen att radikalisering är en process vilken kan leda till terrorism. För att kunna förhindra att en individ begår terrorbrott måste varje ”fas” under radikaliseringsprocessen förhindras samt hanteras med tillämpningsbara strategier.

Studiens övergripande frågeställning är: *”I vilken utsträckning präglas EU:s respektive Sveriges strategidokument av ett socialpolitiskt angreppssätt mot terrorism?”*

Svaret på studiens övergripande frågeställning är att Sveriges strategier präglas i större utsträckning av ett socialpolitiskt angreppssätt mot terrorism. EU:s strategier präglas i mindre utsträckning av ett socialpolitiskt förhållningssätt mot terrorism. Svaret betyder inte att EU enbart använder säkerhetspolitiska angreppssätt utan EU:s strategier använder socialpolitiska angreppssätt i mindre utsträckning. Argumentet för slutsatsdragningen är att Sveriges strategier förhåller sig i större utsträckning till socialpolitiska angreppssätt utifrån trappstegsmodellens olika faser.

Trappstegsmodellen första steg (1 & 2) visar att negativa push-faktorer uppkommer i samband med sociala problem t.ex. utanförskap. Sveriges strategi har visat ett socialpolitiskt angreppssätt genom att främja skolans arbete. Genom att erbjuda alla elever en trygg miljö, främja kritiskt tänkande och kunskap samt öka känslan av tillit och inkludering minskar risken för förradikalisering. Kunskapen är grunden till hur dagens- och framtidens generationer ska kunna hantera och analysera information.

”International Center of Excellence for countering violent extremism” är ett exempel på ett internationellt samarbete vilket innefattar ett internationellt utbildningsprogram för att dela sektorsspecifika färdigheter med partnerländer.

Kommissionen vill satsa på fler ”*front line workers*” för att kunna ”fånga upp” människor i riskzonen innan en radikaliseringsprocess inleds. Forskare är dock kritiska till åtgärder åtgärderna ”förutse” samt ”förutspå”. Orsaken är att strategin är säkerhetspolitisk i grunden vilket övergår till en ”övervakande” strategi istället för en ”främjande”.

Om ett främjande arbete misslyckas kan individen gå över till steg 3 och 4 i trappstegsmodellen. Under tredje steget startar en förskjutning av aggression vilket kan övergå till våldsamma beteenden. Det *förebyggande* arbetet inom (COM, 2020: 795) strategi kan kopplas till steg 3 i trappstegsmodellen. Skolor och organisationer har då en viktig roll för att upptäcka oroväckande signaler på riskbeteende och kunna motverka att ungdomar hamnar i riskmiljöer. Kommissionen och rådet har tagit fram ett EU-program vilket är tänkt att skapa en trygg miljö för ungdomar genom t.ex. fler aktiviteter och utbildning.

Både tidigare forskning och Moghaddam visar att identifieringen med en grupp och behovet av att tillhöra någonstans har betydelse för hur negativa push-faktorer kan påverka utsatta och ensamma ungdomar. Genom att erbjuda trygghet, gemenskap och stöd minskar risken för att ungdomar ska rekryteras av våldsbejakande grupper.

I stegen 4, 5 och 6 i trappstegsmodellen blir situationen allvarligare. Under fjärde steget i modellen träder personen in i terroristgruppen samt engageras i gruppens resonemang. I femte steget fördjupas retoriken ”vi” och ”dem”. Slutligen i steg 6 har radikaliseringsprocessen nått fram till en extrem punkt vilket betyder att individen är redo att skada eller döda andra människor och kan även begå ett terroristattentat. ”*Förhindrande*” åtgärder tillämpas mot redan radikaliserade människor inom våldsbejakande miljöer. Strategin (COM, 2020: 795) har syftet att avradikalisera människor genom avhoppningsprogram och försöka socialisera tillbaka människorna i samhället igen.

Strategierna *skydda* och *reagera* är mer säkerhetspolitiska i grunden men innehåller ändå några socialpolitiska förhållningssätt. Kommissionen föreslår om en ”Multi-agency metod” vilket innebär ett samspel mellan statliga och icke-statliga aktörer som får uppgiften att utforma ”exitstrategier”. Kommissionen kommer stödja medlemsländerna i deras ”exitstrategier” i form av EU-omfattande workshops där olika program för avradikalisering utformas.

I takt med globaliseringen och teknikutvecklingen kommer nya hot och utmaningar. ”Webbextremism” har tagit fart vilket gör dagens strategier för ett förebyggande arbete otillräckliga.

Covid-19 pandemin har varit och fortsätter att vara en utmaning. Pandemin har försvårat en del socialpolitiska förebyggande strategier vilket leder till ökad risk för radikaliseringsprocesser. Skolans förebyggande arbete försvåras när allt fler elever sitter hemma själva framför datorn.

Risken finns att utsatta ungdomar kan komma i kontakt med radikala personer eller grupper via internet utan att någon annan vet om det. En del människor har blivit arbetslösa under pandemin vilket är en ytterligare riskfaktor.

Studien har visat hur viktig förståelsen kring radikaliseringsprocesser är. Dagens socialpolitiska arbete behöver fortsätta och även utvecklas speciellt när pandemin har försvårat flera socialpolitiska strategier vilka är nödvändiga för att motverka radikaliseringsprocesser.

Idag finns det inte mycket forskning kring hur pandemin har påverkat arbetet mot våldsbejakande extremism.

En framtida forskning skulle kunna genomföras för att följa upp i vilken utsträckning socialpolitiska angreppssätt används i olika strategier om några år för att kunna se hur pandemin har påverkat det förebyggande arbetet mot radikalism och terrorism. I vilken utsträckning förhåller sig EU respektive Sverige till socialpolitiska angreppssätt om några år?

En annan möjlig framtida forskning är att utföra en studie på en eller flera skolor. Studien skulle gå ut på att undersöka hur det förebyggande arbetet har fungerat under pandemin och hur det har påverkat skolans socialpolitiska tillvägagångssätt.

Referenslista

Bergström, Göran & Boreus, Kristina (2012). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Borum, Randy. (2011). *Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories*. Journal of strategic security, Vol. 4 (4), s.7-36

Brottsförebyggande rådet. (2009). *Våldsam politisk extremism, antidemokratiska grupperingar på yttersta höger och-vänsterkanten*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Tillgänglig: https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180002415/1371914720927/2009_15_valdsam_politisk_extremism.pdf

Brynielsson, Joel, Horndahl, Andreas, Johansson, Fredrik, Kaati, Lisa, Mårtenson, Christian & Svensson, Pontus. (2013). *Harvesting and analysis of weak signals for detecting lone wolf terrorists*. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Vol. 2 (nr 11). 1-14. Doi: 10.1186/2190-8532-2-11

COM (2020) 795. A Counter-terrorism agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond. Tillgänglig: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf

COM (2013) 941 *Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism: Strengthening the EU's Response*. Tillgänglig: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/crisis-and-terrorism/radicalisation/docs/communication_on_preventing_radicalisation_and_violence_promoting_extremism_201301_en.pdf

Dean, Hartley. (2007). *Social policy and human rights: re-thinking the engagement*. Cambridge University press. Vol.7 (1). S.1-12.doi:10.1017/S147474640700396X

Deflem, M. (2006). *Europol and the policing of international terrorism: Counter-terrorism in a global perspective*. Proquest. Vol. 23(3). 336-359. Doi:10.1080/07418820600869111

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2012). *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts juridik.

Europaparlamentet. (2020). *Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa: Allmänna aspekter*. Hämtad: 2020-12-22, från: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/150/ett-omrade-med-frihet-sakerhet-och-rattvisa-allmanna-aspekter>

Europaparlamentet. (2020). *Skyddet av de grundläggande rättigheterna inom unionen*. Hämtad: 2020-12-22, från: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/sv/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>

Europaparlamentets strategi 2015/2063. Prevention of radicalisation and recruitment of European citizens by terrorist organisations, Tillgänglig: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=654976&l=en>

European Commission. (u.å.). *About RAN*, Hämtad: 2021-05-28, från: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran_en

Europeiska kommissionen. (2020). *Sverige i EU*. Hämtad: 2020-12-28, Från: https://ec.europa.eu/sweden/about-us/eu-presence_sv

Europeiska unionen. (2020). *Europeiska rådet*, Hämtad: 2020-12-16, från: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_sv

Europeiska unionen. (2020). *Europaparlamentet*, Hämtad: 2020-12-29, från: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_sv

Europeiska unionen. (2020). *Förordningar, direktiv och andra rättssaker*, Hämtad: 2020-11-30, från: https://europa.eu/european-union/law/legal-acts_sv,

Europeiska unionens råd. (2020). Förebygga och bekämpa terrorism och våldsbejakande extremism: rådet antar slutsatser om EU:s yttre åtgärder, Hämtad: 2020-28-12, från:<https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2020/06/16/preventing-and-countering-terrorism-and-violent-extremism-council-adopts-conclusions-on-eu-external-action/#>

Flyghed, Janne. (2005) "Kriminalitetskontroller eller mänskliga rättigheter?" Law journal library, Vol. 23(4), s.391-405, ISSN 1104 9170

Försvarshögskolan, Magnus Ranstorp, Hämtad: 2020-12-29, från:
<https://www.fhs.se/sc/profilsida.html?identity=400.6cb5d10d160e26219d123e7c>

Inkster, Nigel. (2010) "Chapter four: Terrorism in Europe". Adelphi series, Vol. 50 (414-415), s.79-102

doi:<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/19445571.2010.539438>

Inrikesministeriet. (u.å). *Våldsbejakande radikaliserings bekämpas genom förebyggande arbete*. Hämtad: 2020-11-06, Från: <https://intermin.fi/sv/polisvasendet/valdsbejakande-radikaliserings-och-extremism>

Justitiedepartementet (2014). *Våldsbejakande extremism i Sverige*. Stockholm: Regeringskansliet, Tillgänglig:
https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2014/01/ds-20144/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab2000c7f2241857202081cca46fc71c330e0efe2c8530f9672a93438331960c24090808889b75191430003bfdc58dd53100abfc6e5f963ccff3e991657a2bba5098a1adeb248d2fb7df102eb0c02297b5834d6930ab2be5d7c1c6

Keohane, Daniel. (2008). *The absent friend: EU foreign policy and counter-terrorism*. EU institute for security studies, Vol. 46(1), pp.125-146. doi:
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/j.1468-5965.2007.00770.x>

King's college London, *Professor Peter Neumann*, Hämtad: 2020-12-29, Tillgänglig:
<https://www.kcl.ac.uk/people/professor-peter-neumann>

Kundnani, Arun. (2012). *Radicalisation: the journey of a concept*. Sage journals, Vol. 54(2), s.3-25,
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177%2F0306396812454984>

McCauley, Clark, Moskalenko, Sophia. (2012). *Friction: How radicalization happens to them and us*. Oxford University press. Vol. 24 (5), s. 865-866 . Doi: 10.1080/09546553.2012.728938

Moghaddam, F. (2005). Psychological processes and "The Staircase to terrorism. *American*

Motion 2016/17: KU12: *Granskning av meddelande om EU:s stöd till förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism*. Tillgänglig:
<https://data.riksdagen.se/fil/9C0209F9-3EFD-4D30-B1FC-8EF4010615DB>

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap), (2015). *Militär alliansfrihet*. Hämtad: 2020-12-28, Från: <https://www.sakerhetspolitik.se/Forsvar/internationellt-forsvar/Militar-alliansfrihet/>

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap). (2021). *Säkerhetspolitik*. Hämtad: 2021-05-15, Från: <https://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Svensk-sakerhet/>

Nationalencyklopedin [NE] (u.å.)

Socialpolitik. Tillgänglig:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/socialpolitik>

Neumann, Peter R. (2013). *The trouble with radicalization*. The royal institute of international affairs – Oxford University press, Vol. 89 (nr 4). Ss.873-893. Dio: https://www-jstor-org.ezproxy.ub.gu.se/stable/23479398?seq=1#metadata_info_tab_contents

Polismyndigheten. (u.å.). *Rättigheter och skyldigheter i Sverige*. Hämtad: 2020-12-26, Tillgänglig:

https://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiK56rlnOztAhXn-yoKHdFuCEMQFjABegQIBRAC&url=https%3A%2F%2Fpolisen.se%2Fcontentassets%2Fdf9d34f580df49f99e7ed9db5b2fa6cd%2Fpolisen_sfi_kap1.pdf&usq=AOvVaw3Pda92jcDUrG_h49eXgQ3G

Psychologist, Vol.60(9), pp.1039-1041. DOI:10.1037/0003-066X.60.9.1039

Ranstorp, Magnus. Lygre, Ragnhild, Eid, Jarle & Larsson, Gerry. (2011). *Terrorism as a process: a critical review of Moghaddam's "staircase to terrorism"*. Scandinavian journal of psychology. Vol. 52 (6), s. 609-619. Doi: 10.1111/j.1467-9450.2011.00918.x

Ranstorp, Magnus (2010). "Understanding violent radicalisation: Terrorist and Jihadist movements i Europe. Brill, Vol.12(3), 440-442. Doi:
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1163/156913312X619553>

Regeringskansliet, *Förebygga våldsbejakande extremism och terrorism*, (2019), Hämtad: 2021-04-23, Tillgänglig:
https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-strategi-mot-terrorism-och-arbete-mot-valdsbejakande-extremism/forebygga-valdsbejakande-extremism-och-terrorism/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab20007d42b80084b23a79ebb520a5e918520e7131244ce9cb23a59300434490de8b2a089def39ca143000af15a761c064d88acc21ab2fbe00fc0b75f42bb2c2c24b4713c38bb7e16eeb83a94723cf176415378ae4ad83d939c428

Regeringskansliet. (u.å). *Sveriges regering*. Hämtad: 2020-12-28, från
<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/>

Regeringskansliet. (2014:4). *Våldsbejakande extremism i Sverige*. Stockholm: Elanders Sverige AB. Tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/contentassets/a76118e6b4fc49bfba45804f6bb3c956/valdsbejakande-extremism-i-sverige--nulage-och-tendenser-ds-20144>

Regeringens strategi 2014/15:144. *Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism*. Tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/4a3a91/contentassets/0ab9597659f24c05a918caa7916b6048/skrivelse-141514400webb.pdf>

Regeringens strategi 2014/15:146. *Förebygga, förhindra, försvåra – Den svenska strategin mot terrorism*. Tillgänglig:
<https://www.regeringen.se/4a4d2a/contentassets/d4fdc4bc1c314fd99aa6c7a3da9bc93/141514600webb.pdf>

Regeringens strategi 2015/15:146. *Förebygga, förhindra och försvåra – den svenska strategin mot terrorism*. Hämtad:

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/08/forebygga-forhindra-och-forsvara--den-svenska-strategin-mot-terrorism/>

Regeringens strategi 2016/12:44. *Nationell strategi mot våldsbejakande extremism.*

Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/49f3a8/contentassets/8e9319885a544c00bc788e3a371f93b3/nationell-strategi-mot-valdsbejakande-extremism>

Rådets strategi 2017/10384:17, Council Conclusions on EU External Action on Counter-terrorism (19 June 2017), Tillgänglig:

<https://www.consilium.europa.eu/media/23999/st10384en17-conclusions-on-eu-external-action-on-counter-terrorism.pdf>

SOU 2017:67. *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi.* Stockholm: Regeringskansliet

Säkerhetspolisen. (2019). *Terrorpropaganda bidrar till fortsatt radikaliserings.* Hämtad: 2020-11-06, Från <https://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2019-06-25-sakerhetspolisen-vill-utreda-mojlighet-att-kriminalisera-terrorpropaganda/terrorpropaganda-bidrar-till-fortsatt-radikaliserings.html>

